

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 5, jaargang 5, mei 2005

Uitgave: 10 PBC's/PSO's. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@probiblio.nl

Van de redactie

"De bibliotheek is over haar hoogtepunt heen". Kan de 10% vernieuwingsgeld die onttrokken wordt aan de marsrouteplannen het tij nog keren?

Wim Keizer
17 mei 2005

Joep van Dijk voorzitter Directie Overleg Brabantse Bibliotheken (DOBB)

Het Directie Overleg Brabantse Bibliotheken (DOBB) heeft een nieuw dagelijks bestuur gekozen. Dat ziet er zo uit:

- Maria van Iersel, directeur Bibliotheek De Meijerij: bestuurslid.
- Nanno Nanninga, directeur Bibliotheek Het Markiezaat: bestuurslid.
- Joep van Dijk, directeur Bibliotheek Breda: voorzitter.

"Eén van de eerste taken van dit bestuur zal zijn het formaliseren van het DOBB in een rechtsvorm en zorgdragen voor de aanstelling van een ambtelijk secretaris. Het DOBB vindt deze bestuursverkiezing een essentiële stap voor de realisatie van het netwerk van Brabantse bibliotheken en het succesvol tot uitvoering brengen van de projecten zoals die opgenomen zijn in het marsrouteplan van de provincie", aldus het DOBB in een brief aan de provincie.

SGB: subsidie voor Landelijk Lenen en Gelderse catalogus

De Stichting Samenwerkende Gelderse Bibliotheken (SGB) heeft van de provincie subsidie gekregen voor de projecten "Landelijk lenen, lokaal leveren in Gelderland" en "De Gelderse Catalogus".

Voor beide projecten elk is 100.000 euro toegekend. Het gaat om gelden uit een door de provincie ingestelde regeling E-impuls. De projecten worden in opdracht van de SGB uitgevoerd door Biblioservice Gelderland.

Gelders model

Rob Bögels, de ambtenaar cultuur van de provincie, noemt de aanpak een goed voorbeeld van de wijze waarop "het Gelderse model" werkt ten aanzien van de rollen van de partners in het provinciale netwerk. Dat Gelderse model houdt in:

- De provincie vervult als subsidiegever een regiefunctie op het gebied van bibliotheekvernieuwing;
- De SGB fungeert als aanstuurder van projecten op het gebied van bibliotheek-innovatie en is op beleidsniveau de gesprekspartner van de provincie;
- Biblioservice Gelderland voert in opdracht van de provincie taken uit voor de SGB en voor de basisbibliotheken.

Opsteker

Annemarie Kuipers, directeur van Biblioservice zegt: "De toekenning van de provinciale subsidie vanuit E-impuls is voor Biblioservice een opsteker. Als partner en toeleverancier van de SGB kunnen wij bij deze twee projecten primair onze deskundigheid inzetten. Hierbij treedt Biblioservice op als vraaggerichte serviceorganisatie voor de SGB zonder dat er sprake is van verplichte winkelnering. Als platform van de Gelderse bibliotheken is de SGB een belangrijke klant voor ons".

10% marsroutegeld lokaal: "Zoals vaker spelen posities partijen een rol"

Ondanks de weerstand in provinciale kring, hebben de Koepelconvenantpartners besloten om van het OCW-vernieuwingsgeld

dat voor de provincies bestemd was 10% af te scheiden voor lokale projecten.

Op zijn website meldt het procesbureau erover: "De Aanvulling op het Koepelconvenant die door de bestuurlijke partijen - VNG, IPO en OCW - op 17 november 2004 werd ondertekend, vraagt op enkele onderdelen soms nadere uitwerking en detaillering. Dit geldt zeker voor de passage: "... de vernieuwingsmiddelen die tot eind 2007 overwegend via provincies zullen worden gealloceerd". Zoals vaker spelen bij de uitwerking posities van partijen een rol. Desondanks is een eenvoudige en duidelijke afspraak tot stand gekomen die recht doet aan de beoogde doelen van het vernieuwingsproces: sterkere, betere en bredere bibliotheken zonder ingewikkelde procedures. De kern bestaat uit: hoeveel geld, waar ligt het initiatief en hoe gaat de beoordeling".

Een notitie *Uitwerking begrip "overwegend" uit de Aanvulling van het Koepelconvenant* (gepubliceerd op de website) zegt erover:

Overwegingen:

1. De desbetreffende passage is de neerslag van door alle partijen geaccepteerde overweging dat binnen de kaders van de gemaakte afspraken ruimte dient te bestaan voor gemeenten om op grond van primair lokaal overwogen en bepaalde prioriteiten invulling te geven aan vernieuwing van bibliotheekdienstverlening. Dat betekent dat een beperkt deel van de vernieuwingsmiddelen beschikbaar dient te komen voor de uitvoering van deze lokale vernieuwing;
2. De lokale prioriteiten dienen in het licht van de doelstellingen van het Koepelconvenant en de Aanvulling daarop in de eerste plaats bepaald te worden door **inhoudelijke** overwegingen. Dat houdt mede in dat de gemeentelijke voorstellen afgestemd dienen te zijn met de uitvoerende bibliotheek (of bibliotheken).
3. De lokale prioriteiten mogen niet in strijd zijn met het optimaal functioneren van de bibliotheeknetwerken.
4. De uitwerking van deze afspraken dient zo eenvoudig en duidelijk mogelijk te zijn en te voldoen aan de uitgangspunten van het Koepelconvenant en de Aanvulling daarop. Dat betekent dat volgens afspraak het gezamenlijke belang van de inhoudelijke vernieuwing voorop staat en dat binnen die

verbintenis "maatwerk" op elk bestuurlijk niveau mogelijk moet zijn.

Uitwerking

1. Van de beschikbare vernieuwingsmiddelen in 2006 en 2007 wordt een beperkt deel van ten hoogste 10% gereserveerd voor lokale vernieuwingsprioriteiten.
2. Alle gemeenten hebben het recht om volgens een tendersysteem voorstellen voor lokale vernieuwingsprojecten in te dienen.
3. De provincie kan als regisseur met kennis van lokale ontwikkelingen op het terrein van bibliotheekvernieuwing de jury attenderen op lokale vernieuwingsprojecten die potentie hebben om uit te groeien tot een breder concept.
4. De voorstellen worden beoordeeld door een inhoudelijke toetsingscommissie (jury), benoemd door de Stuurgroep Bibliotheken. In deze stuurgroep zijn alle partijen vertegenwoordigd.
5. De jury heeft de opdracht de ingediende voorstellen te beoordelen op drie aspecten:
 - inhoudelijke verdiensten, waarbij de lokale werking voorop staat,
 - potentie om uit te groeien tot een breder concept, dat ook elders kan functioneren,*
 - strijdigheid met de afspraken in het marsrouteplan.
 - strijdigheid met de ontwikkeling en het functioneren van het bibliotheeknetwerk op lokaal, provinciaal en landelijk niveau.
6. De jury legt haar bevindingen in de vorm van een concept-advies voor aan de Stuurgroep Bibliotheken.
7. De Stuurgroep Bibliotheken bereidt op grond hiervan een bestuurlijk advies voor, waarover de staatssecretaris van OCW een besluit neemt.

*) Een voorbeeld van een concept dat breder kan worden is het Cultuurpunt dat in Noord-Brabant provinciebreed wordt ontwikkeld.

Vulling van het fonds

Het fonds wordt gevuld met 10% van de totaal beschikbare vernieuwingsmiddelen. Bij onderuitputting vloeien de middelen weer terug naar de vernieuwingsmiddelen die via de provincie worden verdeeld.

De verdeling in 2006 en 2007 is nu zodanig dat van de oorspronkelijk voor marsrouteplannen bestemde gelden (was: 2006 4,6 miljoen en 2007 16,6 miljoen) 10% wordt afgescheiden. 3,4 miljoen zou al landelijk worden aangewend en dat blijft zo.

	2006	2007
Landelijk	3,4 miljoen	3,4 miljoen
Lokaal (via jury)	460.000	1.660.000
Marsrouteplannen	4.140.000	14.940.000
<i>Totaal</i>	<i>8 miljoen</i>	<i>20 miljoen</i>

"Bibliotheek over haar hoogtepunt heen"

"Dat hij over tien jaar de deuren wel kan sluiten, bedoelde hij chargerend. Toch heeft Jan Krol, directeur van de Bibliotheek Almelo, wel een punt. In onze hele regio zijn steeds minder mensen lid van de bibliotheek, zoals ook de nieuwste cijfers bevestigen. Zijn conclusie? 'De bibliotheek is over haar hoogtepunt heen'".

Dit stond in Tubantia van 3 april 2005. Deze Twentse krant laat vooral de heren Jan Krol (Bibliotheek Almelo) en Gerard Kocx (Bibliotheek Enschede) aan het woord. Ze voorspellen nog net niet het einde van de bibliotheek, maar denken wel dat de bibliotheek haar beste tijd gehad heeft. Als oorzaken zien zij vooral de digitalisering (internet) en de ontleding.

Geen zin

Krol betoogt in Tubantia: "Bibliotheeken kunnen zich wel op digitale informatie storten, maar dat heeft geen enkele zin. Het aantal pc's dat in den lande staat is zo enorm groot. Ik geloof dat in tachtig procent van de huizen een computer staat".

Zoektocht

Tubantia verder: "Dat ondergraaft de positie van de bibliotheek. Het steekt Krol, maar hij doet er als burger zelf aan mee. Met een zure lach vertelt hij over zijn zoektocht naar informatie over maagklachten. De directeur snuffelde niet door de boeken van zijn eigen bibliotheek, maar ging het internet op. Vijf minuten later had hij de nieuwste brochure van het Koningin Wilhelmina Fonds.

Krol: "Die print je dan even en klaar. Dat vond ik zo'n frappant voorbeeld van hoe het in de toekomst zal gaan. In de digitale revolutie is de bibliotheek geen partij meer, dat is niet bij te benen. We moeten er rekening mee houden dat straks nog maar 15 procent van de bevolking lid van de bieb is. De bibliotheek is over haar hoogtepunt heen".

Scholieren

Tubantia ondervroeg enkele scholieren en die bevestigen het beeld van Krol. De krant vroeg ook Gerard Kocx van Bibliotheek Enschede zijn mening. Hij noemt de ontleding als een groot probleem. Ook zijn eigen kinderen lezen geen krant, maar kijken op internet.

Geen stress

"Wat moet er nu gebeuren? Allereerst maar eens zorgen dat we niet in de stress schieten, vindt Kocx. De ledenaantallen zakken gestaag, maar dat betekent niet dat de bibliotheek straks overbodig is. Hij doceert: 'De bibliotheek in Enschede is volgens ons opgericht in 1828. De twee doelstellingen waren toen volksverheffing en cultuurspreiding. Dat is nooit veranderd'. Wat niet wil zeggen dat de dalende uitleencijfers hem niets doen. 'Maar het is een gegeven en heeft geen zin om je daar druk over te maken. We moeten ons simpelweg aanpassen. De samenleving is veranderd'. Hij ziet de verschuiving zich voor zijn ogen voltrekken. Van betalende leden die boeken lenen naar een vluchtiger gebruik van de bibliotheek. 'Er lopen hier gigantisch veel mensen binnen die niets lenen, maar wel gebruik maken van de bieb. Om iets te lezen, op te zoeken of om met elkaar te kletsen. Die ontmoetingsfunctie van de bibliotheek wordt steeds belangrijker'. Daar ligt volgens hem in de toekomst het bestaansrecht. 'De essentie is dat mensen hier uit een overvloed aan informatie kunnen kiezen. Als ze iets mee naar huis willen nemen, prima. Maar het gaat er om dat die informatie beschikbaar is'. Om het hoofd boven water te houden, mag ook een degelijke instelling als de bibliotheek best wel eens meegaan met trends. Sterker nog, Kocx vindt het een bittere noodzaak. 'De samenleving gaat van hype naar hype. Alles moet vooral leuk zijn, vluchtig zijn. In die hypes moet je gewoon mee. Dat is een kwestie van overleven'. Dus organiseerde zijn bibliotheek een 'smokkeltocht' tijdens de afgelopen

boekenweek: een historische fietstocht met een aantal vragen. Voor een paar antwoorden was een bezoekje aan de bieb de enige oplossing. En op enkele zondagen is zijn bibliotheek de locatie voor een 'muzikaal café'. Kocx vraagt zich af: 'Is dat wezenlijk voor een bibliotheek? Hoort dat bij volksverheffing en cultuurspreiding? Het zit op het randje'. Maar ja, een bibliotheek moet iets verzinnen om het hoofd boven water te houden in een tijd dat mensen via hun mobieltje het laatste wereldnieuws binnenhalen", aldus Tubantia.

Asscher: "Cultuurhistorische waarde boeken en tijdschriften niet prijsgeven"

"De waarde van het openbare bibliotheekwerk ligt in het vasthouden, juist niet in het prijsgeven van de cultuurhistorische waarde die in hun, zich steeds vernieuwende boeken- en tijdschriftencollecties besloten ligt".

Dat zegt Maarten Asscher, boekhandelaar en schrijver, in een reactie op een concept *Positionering Paper Openbare Bibliotheken*, in opdracht van de VOB gemaakt door *De Positioneringsgroep (PG)*.

De VOB heeft allerlei personen digitaal commentaar gevraagd op het concept. Zoals vaak het geval is met digitale informatie, spoelden het stuk en de commentaren ook spontaan mijn mailbox binnen. (Het nieuws ligt niet meer op straat, maar zit in cyberspace).

Verwijt = bestaansrecht

Volgens Asscher maakt het stuk van de Positioneringsgroep (voor inleiding en samenvatting positionering zie hieronder) als het ware een *verwijt* aan de bibliotheken van datgene wat bij *uitstek hun bestaansrecht is*.

Kritisch

"Ik ontkom er niet aan nogal kritisch op het stuk te reageren. Voor een achtergrond van die kritiek verwijs ik naar de volledige tekst van mijn bijdrage aan het jubileumsymposium van de Rotterdamse Stadsbibliotheek", aldus Asscher

Vaag

"Mijn belangrijkste kritiek op dit concept-paper is dat het op een vage en onbetrouwbare probleemstelling is gebaseerd. In de tweede alinea wordt verwezen naar 'onderzoek' dat zou laten zien dat er onder politici en ambtenaren onduidelijkheid bestaat over de functie en de doelstelling van openbare bibliotheken. Zelfs als dat onderzoek inderdaad bestaat (Waar te vinden? Door wie uitgevoerd? In wiens opdracht verricht? Met welke onderzoeksvragen en -resultaten? Etc.), dan nog toont het vooral aan dat er in de politiek en de ambtenarij kennelijk een probleem bestaat. Ik zou niet weten waarom het openbare bibliotheekwereld dit (vaag in het stuk aangeduide) probleem zo naar zichzelf toe zou moeten trekken c.q. op zichzelf zou moeten betrekken. Men zou zelfs de stelling kunnen betrekken dat de politiek en de ambtenarij de kennelijke verwarring over functie en doel van de openbare bibliotheek aan zichzelf te wijten hebben; ze hebben over de jaren de sector voortdurend met nieuw beleid, nieuwe doelen, nieuwe vernieuwingen, nieuwe bezuinigingen geconfronteerd. En als dan nu uit 'onderzoek onder landelijke politici en lokale ambtenaren' zou blijken dat men het zelf niet meer weet, dan is dat toch niet een probleem waardoor de bibliotheeksector zich zozeer als in dit stuk gebeurt in een identiteitscrisis zou moeten storten".

Woordspelletje

"De probleemstelling wordt nog kunstmatiger als er op grond van zoiets vaags als 'beeldvorming bij consumenten' (dat beeld zou verouderd en eenzijdig zijn) bij voorbaat wordt geconcludeerd tot een gat tussen identiteit (werkelijkheid) en imago (beeldvorming). Dit is een woordspelletje, dat een favoriet en zeer profitabel tijdverdrijf van consultants genoemd mag worden. Zo kun je hele sectoren van de culturele wereld een probleem aanpraten. Aan de ene kant is er immers de culturele, op overdracht van (cultuur)historische waarden gerichte instelling (museum, symfonie-orkest, bibliotheek, etc.), aan de andere kant is er het vette, SMS-ende, chattende jongerenfolk dat een zwaar 'verouderd en eenzijdig beeld' heeft van alles wat met cultuur te maken heeft. Deze schijntweedeling suggereert een nieuw probleem, terwijl het overbruggen van de generationele cultuur- en kenniskloof juist de permanente, primaire functie van

bibliotheek (en symfonie-orkest, en museum) is! Niks nieuws onder de zon, dus".

Publiek

"Openbare bibliotheken zijn met publiek geld gefinancierde, voor iedereen gratis of tegen geringe vergoeding te gebruiken instellingen die de geschreven cultuur van generatie op generatie overdragen en die cultuur daarmee levend houden. Bibliotheken zijn altijd al ouderwets en eenzijdig gevonden - al minstens sinds de Middeleeuwen - vooral door jongere mensen die met hun hormonen, hun sport of met geld verdienen bezig zijn. De waarde van het openbare bibliotheekwerk ligt juist in het vasthouden, niet in het prijsgeven van de cultuurhistorische waarde die in hun, zich steeds vernieuwende boeken- en tijdschriftcollecties besloten liggen".

Toverwoorden

"In het stuk worden voortdurend toverwoorden als modern, eigentijds, positioneren, vernieuwen, etc. gebruikt om te suggereren dat de bibliotheken nu iets verkeerd doen en dat ze om die reden door hun opdrachtgevers en eigenaren niet begrepen worden. Symfonie-orkesten en musea, bijvoorbeeld, zijn ook heel 'moderne, klantgerichte organisaties geworden, die midden in de samenleving staan' – net als de bibliotheken – maar ze spelen nog steeds Beethoven en Mahler c.q. ze vertonen nog steeds Vermeer en Van Gogh. Men moet het verschijnsel van de cultuuroverdracht (dat op zich al een ingewikkeld beroep is) niet als een identiteitscrisis door de strot van de bibliotheken duwen. **Het stuk maakt als het ware een verwijt aan bibliotheken van datgene wat bij uitstek hun bestaansrecht is.** (Deze zin maak ik ter wille van de discussie even vet). In plaats daarvan zouden bibliotheken meer gestimuleerd, gefaciliteerd en geprofessionaliseerd moeten worden. Nu worden ze permanent bestraffend toegesproken, krijgen ze onterecht en op vage gronden verwijten over zich heen ('eenzijdige en ouderwetse beeldvorming') en wordt ze een toekomstige identiteit voorgespiegeld die ze steeds verder van hun ware karakter zal vervreemden. In de definities verderop in het stuk wordt het woord 'boeken' krampachtig vermeden. Ik zou niet weten waarom het stuk in dit opzicht niet wat meer cultureel lef kan vertonen. De 'directe ervaring van ambtenaren, politici en consumenten' zou doorslaggevend zijn, en

op grond daarvan zijn de opstellers van het stuk kennelijk benauwd voor de reputatie van bibliotheken. Bibliotheken zijn er juist om ambtenaren, politici en consumenten op te voeden; het omgekeerde is een heilloze weg".

Ontleden

"Het grote misverstand dat er kennelijk tussen de bibliotheekwereld en de overheid is ontstaan laat zich misschien het beste ontleden door en in een stuk met de volgende kenmerken:

- een echte probleemstelling (Opleiding? Automatisering? Inflexibiliteit van middelen en mensen? Financiële verdelingsvraagstukken? Investeringsnoden, Overheidslobby?).
- een duidelijke identificatie van de verschillende stakeholders in het openbare bibliotheekwerk, met hun onderscheiden rol.
- een duidelijke positionering van het bibliotheekwereld in de wereld van het boek, met inbegrip van de nieuwe media.
- een duidelijk onderscheid tussen de uiteenlopende functies van de openbare bibliotheek, met een hiërarchie daarin.
- gekoppeld aan een overzicht van de onderscheiden doelgroepen waarop de bibliotheek zich richt.
- resulterend in een plan van aanpak om de openbare bibliotheek in zijn culturele toekomstperspectief te versterken, mede dankzij een gecommitteerde overheid.

Concept Positioning Paper (inleiding en samenvatting)

"De openbare bibliotheken in Nederland hebben de afgelopen jaren een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Anno 2004 zijn het moderne, klantgerichte organisaties geworden, die midden in de lokale samenleving staan en die een belangrijke rol vervullen bij de verspreiding van kennis en cultuur. Daarmee dragen bibliotheken bij aan de educatie, zelfontwikkeling én ontspanning van mensen.

De beeldvorming van bibliotheken heeft geen gelijke tred gehouden met deze ontwikkelingen. Onderzoek onder landelijke en lokale politici en ambtenaren laat bijvoorbeeld zien dat men moeite heeft om aan te geven waar bibliotheken precies voor

staan en wat men van ze kan verwachten. Het lijkt een automatisme om de rol van de bibliotheek als relevant te betitelen, zonder dat men precies kan aangeven waar die relevantie op berust.

Ook een deel van de consumenten heeft een verouderd en eenzijdig beeld van de bibliotheek, vaak enkel gebaseerd op het uitlenen van boeken. In de publieke opinie klinkt dit beeld zwaarder door dan het beeld van de vele consumenten die wel geregeld een bibliotheek bezoeken en daar een eigentijdser beeld van hebben.

Er is dus een gat ontstaan tussen identiteit (werkelijkheid) en imago (beeldvorming). In deze position paper verkennen we dit gat en geven we aan hoe de bibliotheek zich richting politiek/ambtenarij enerzijds en publiek/consument anderzijds zou moeten manifesteren om dit gat te dichten"

De samenvatting van de concept- ideeën over de positionering luidt in schema:

<p><i>Fundamentele positionering (=positie in samenleving)</i></p>	<p><i>Bibliotheken zijn door hun collecties, activiteiten, verankering met het onderwijs en lokale gemeenschap alsmede moderne ICT voorzieningen eigentijdse organisaties voor lezen, kennis en cultuur gericht op het ontspannen en geestelijk (en daardoor economisch en persoonlijk) ontwikkelen van mensen.</i></p>
<p><i>Merkpositionering politiek/ambtenarij (=gewenste breinpositie)</i></p>	<p><i>Bibliotheken fungeren als moderne organisaties voor lezen, kennis en cultuur. Bibliotheken zijn sterk verankerd met onderwijs en zorgen voor toegankelijkheid van informatie, levendigheid van de regio en specifieke lokaal-politieke behoeften.</i></p>

<p><i>Merkpositionering publiek / consument</i></p>	<p><i>De bibliotheek is een moderne voorziening voor mensen zoals ik. Het is een virtuele en fysieke plek waar altijd wat te doen is en waar ik terecht kan voor lezen, activiteiten, kennis en cultuur.</i></p>
<p><i>Communicatie// presentatie richting politiek/ ambtenarij</i></p>	<p><i>Investeren in bibliotheken is investeren in onderwijs, kennis en aantrekkelijkheid van de stad.</i></p>
<p><i>Communicatie/ presentatie richting publiek / consument</i></p>	<p><i>Het genereren van traffic Stereotype doelgroep neerzetten (identificatie) Ambassadeurschap</i></p>

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 10 organisaties: Biblionet Groningen, Bibliotheekservice Fryslân, PBC Drenthe, Overijsselse Bibliotheekdienst, Biblioservice Gelderland, PBC Utrecht, ProBiblio, Zeeuwse Bibliotheek, PBC Noord-Brabant en Bibliotheekhuis Limburg. De relatie tussen deze 10 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u mij op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. **Graag zelfs.** De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar.

WK